

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
ÇOCUK CEZA ADALETİ SİSTEMİNİN UYGULANMASI HAKKINDA ASGARİ STANDART
KURALLAR
(BEJİNG KURALLARI)*

ÖNSÖZ

Genel Kurul,

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ile genç insanların haklarına ilişkin diğer uluslararası insan hakları belgelerini *dikkate alarak*,

1985 yılının Uluslararası Gençlik Yılı: Katılım, Kalkınma ve Barış Yılı ilân edildiğini; uluslararası topluluğun, Çocuk Hakları Bildirgesi'ne tanınan önemin de gösterdiği gibi genç insanların haklarının korunmasına ve geliştirilmesine önem verdiğini *dikkate alarak*,

Üye Devletler için model teşkil edecek olan, çocuk ceza adaleti sisteminin yönetimi ve çocuk suçluların bakımı için asgarî standart kuralların geliştirilmesi çağrısında bulunan ve Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Muamele 6. Birleşmiş Milletler Kongresi tarafından kabul edilen çözüm 4'ü *anımsatarak*,

Ayrıca, taslak kuralların, 14-18 Mayıs 1984 tarihleri arasında Beijing'de yapılan Uluslararası Hazırlık Toplantısı aracılığıyla 26 Ağustos - 6 Eylül 1985 tarihleri arasında Milano'da yapılan Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Muamele 7. Birleşmiş Milletler Kongresi'ne aktarılmasına temel olan 25 Mayıs 1984 tarih ve 1984/153 sayılı Ekonomik ve Sosyal Konsey kararını *anımsatarak*,

Gençlerin, insanî gelişme sürecinin erken aşamalarında bulunmaları nedeniyle, fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişme açısından özel bakıma ve yardıma; barış, özgürlük, değer ve güvenlik koşullarında yasal korumaya gereksinimleri olduğunu kabul ederek,

Mevcut ulusal yasal düzenlemelerin, politikaların ve uygulamaların gözden geçirilmesi gerekebileceğini *belirleyerek*,

Ayrıca, mevcut sosyal, ekonomik, kültürel, siyasal ve hukukî koşullarda bu tür standartların yerleştirilmesinin güç olabileceğini kabul etmekle birlikte, aynı standartların en azından asgarî bir sınır olacak hedeflenebileceğini *kabul ederek*,

1. Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgarî Standart Kurallar'ın geliştirilmesi konusunda Suç Önleme ve Kontrol Komitesi, Genel Sekreter ve Birleşmiş Milletler Suç Önleme ve Suçlulara Muamele Asya ve Uzak Doğu Enstitüsü ile diğer Birleşmiş Milletler kuruluşlarının yaptıkları çalışmaları memnuniyetle *karşılar*;
2. Genel Sekreter'in, Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgarî Standart Kurallar'la ilgili taslağa ilişkin raporunu yine memnuniyetle *karşılar*;
3. Beijing'de yapılan Bölgelerarası Hazırlık Toplantısı'nı, görüşme ve nihaî girişim için Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Muamele 7. Birleşmiş Milletler Kongresi'ne sunulan kurallar metnini nihaî haline getirdiği için *kutlar*;
4. Bu karara ek olarak verilen ve Yedinci Kongre tarafından benimsenen Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgarî Standart Kurallar'ı ve Yedinci Kongre'nin bu Kurallar'ın Beijing Kuralları olarak anılmasına ilişkin tavsiyesini *kabul eder*;
5. Üye Devletler'i, gerektiği durumlarda, kendi ulusal yasalarını, politikalarını ve uygulamalarını, bu arada özellikle çocuk ceza adaleti sisteminde görev yapan kişilerin eğitilmelerine ilişkin uygulamaları Beijing Kuralları'na uygun hale getirmeye ve bu Kurallar'ı ilgili yetkililere ve genel kamuoyuna sunmaya *davet eder*;
6. Suç Önleme ve Kontrol Komitesi'ne, Birleşmiş Milletler'in suç önleme ve suçlulara muamele alanında görev yapan kuruluşlarının da yardımıyla, Beijing Kuralları'nın etkili biçimde uygulanmasını sağlayacak önlemleri alma çağrısında *bulunur*;

* Genel Kurul'un 29 Kasım 1985 tarih ve 40/33 sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

7. Üye Devletler'i, Beijing Kuralları'nın uygulanması konusunda Genel Sekreter'e bilgi vermeye ve alınan sonuçlara ilişkin raporları düzenli olarak Suç Önleme ve Kontrol Komitesi'ne iletmeye *davet eder*;
8. Üye Devletler'den ve Genel Sekreter'den, çocuk ceza adaleti alanındaki etkili uygulama ve politikalar konusunda araştırma yapmalarını ve veri tabanı geliştirmelerini *talep eder*;
9. Beijing Kuralları'nın Birleşmiş Milletler'in bütün resmî dilleriyle mümkün olan en geniş biçimde tanıtılması ve bu arada çocuk ceza adaleti alanındaki etkinlikler konusunda bilgilendirmenin yoğunlaştırılması için Genel Sekreter'den talepte bulunur ve Üye Devletler'i de bu yöndeki çalışmalara *davet eder*;
10. Genel Sekreter'den, Beijing Kuralları'nın uygulanmasına yönelik pilot projeler geliştirmesini *talep eder*;
11. Genel Sekreter'den ve Üye Devletlerden, Beijing Kuralları'nın, özellikle personel alımı, eğitimi ve mübadelesi ile araştırma ve değerlendirme gibi alanlarda başarılı biçimde uygulanmasını ve kurumlara yerleştirme dışında yeni alternatifler geliştirilmesini sağlayacak gerekli kaynakları sağlamalarını *talep eder*;
12. Birleşmiş Milletler Suç Önleme ve Suçlulara Muamele 8. Kongresi'nden, Beijing Kuralları ile buradaki kararda yer alan tavsiyelerin uygulanmasında kaydedilen mesafeyi çocuk ceza adaleti kapsamında ayrı bir gündem maddesi olarak ele almasını *talep eder*;
13. Birleşmiş Milletler sisteminin ilgili bütün organlarını, bu arada özellikle bölge komisyonlarını ve uzman kuruluşları, Birleşmiş Milletler'in suç önleme ve suçlulara muamele ile ilgili kurumlarını, diğer hükümetler arası kuruluşlarla hükümet dışı kuruluşları Sekreteryaya ile işbirliği yapıp, Beijing Kuralları'nda yer alan ilkelerin uygulanması için kendi teknik yetkinlik alanlarında uyumlu ve sürekli çabalara zemin oluşturacak gerekli önlemleri almaya *davet eder*.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL İLKELER

1. Temel görüşler

- 1.1 Üye ülkeler, kendi temel çıkarları dairesinde, çocukların ve ailelerin daha iyiye yönlendirilmelerini sağlamalıdır.
- 1.2 Üye ülkeler, çocukların doğru yoldan saptırılmaya müsait yaşlarda olmaları nedeniyle, bu dönemlerinde onlara toplum içinde yararlı bir yaşam sağlamak için çaba göstermeli ve suçtan ve kabahatlerden uzak bir yaşam için çocukların içinde buldukları koşulları iyileştirmelidirler.
- 1.3 Çocukların refahını arttırmak amacı ile aile, gönüllüler ve öteki toplumsal gruplar yanında okullar ile diğer kurumlar da dahil olmak üzere her kaynağın harekete geçilerek elbirliği ile çalışmalarını sağlamak için gerekli özen gösterilmeli, böylece hukukun araya girmesi olabildiğince aza indirilmeli ve hukuka aykırı davranışta bulunan çocuklara etkili, hakkaniyetli ve insanca davranılması sağlanmalıdır.
- 1.4 Gençliğin korunması ve toplumda barış düzenin sürdürülmesi amacı ile tüm çocuklara ayrıntılı bir sosyal adalet çerçevesi içinde uygulanacak adalet, her ülkenin ulusal kalkınma sürecinin bir parçası olarak görülmelidir.
- 1.5 Bu Kurallar bütününün her üye ülkede uygulama yöntemleri o ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel koşullarına bağlıdır.
- 1.6 Çocuk ceza adaleti hizmetleri, hizmetteki personelin çalışma yöntemleri, yaklaşımları ve bilgileri de dahil olmak üzere sistematik olarak geliştirilmelidir.

Açıklama

Temel nitelik taşıyan bu genel ilkeler, genel olarak kapsayıcı sosyal politikaları gerektirip çocukların refah düzeylerinin mümkün olduğunca artırılmasını amaçlamaktadır. Bu sayede çocuk ceza adaleti sisteminin devreye girme gereklilikleri en aza indirilecek, böylece söz konusu uygulamaların çocuklar üzerinde yaratabileceği zararlı etkiler de azaltılmış olacaktır. Çocukların, suçun işlenmesinden önce bu tür bakım ve özenden yararlanmaları, Kurallar'ın uygulanmasına gerek bırakmayacak temel politikaları oluşturmaktadır.

1.1'den 1.3'e kadar olan kurallar, çocuklara yönelik yapıcı bir sosyal politikanın, başka şeylerin yanı sıra, çocuk suçlarının ve çocuk suçluluğunun önlenmesindeki önemli rolüne işaret etmektedir. Kural 1.4 çocuk ceza adaleti sistemini çocuklara yönelik sosyal adaletin ayrılmaz bir parçası olarak görürken, kural 1.6

çocuk ceza adaleti sisteminin sürekli olarak iyileştirilmesi, genel olarak çocuklara yönelik geliştirici bir sosyal politika çizgisinden geriye düşülmemesi ve bu arada personel hizmetlerinin sürekli geliştirilmesi gerekliliğine değinmektedir.

Kural 5.1, ise Üye Devletler'de halen mevcut koşulları dikkate alarak, belirli kuralların uygulanma tarzının ülkeden ülkeye farklılık gösterebileceğine işaret etmektedir.

2. Kuralların uygulama alanları ve tanımlar

2.1 Aşağıdaki Standart Kurallar, çocuk suçlulara ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ve diğer görüşler, millî ve sosyal köken, varlık, doğum yeri vs. hiçbir ayırım gözetmeksizin uygulanacaktır.

2.2 Kurallar'ın amaçları bakımından aşağıdaki tanımlar, üye ülkelerin kendi hukuk sistemleri ile bağdaşabildiği ölçüde uygulamada kullanılacaktır.

(a) Çocuk, mevcut hukuk sistemi içinde işleyebileceği bir suçtan dolayı kendisine büyük insanlardan farklı davranılması gereken kişidir;

(b) Suç, mevcut hukuk sistemi içinde ceza verilmesini gerektirecek her türlü eylem ve ihmaldir;

(c) Çocuk suçlu, suç işlediği iddia edilen ya da suç işlediği ortaya çıkan bir çocuk veya genç bir insandır.

2.3 Her hukuk sisteminde aşağıdaki amaçların gerçekleştirilmesi için özellikle çocuk suçlulara uygulanabilecek kanunlar kabul edilmeli ve çocuk ceza adaleti alanında düzenlemeler yapılmalı ve anılan kişiler için kurum ve kuruluşlar gerçekleştirilmelidir. Bu amaçlar şunlardır:

(a) Çocuk suçluların temel hakları korunurken, aynı zamanda her çeşit gereksinimlerinin karşılanması;

(b) Toplumun gereksinimlerinin karşılanması;

(c) Aşağıdaki kuralların tamamen ve hakkaniyetle uygulanması.

Açıklama

Bu Kurallar, farklı hukuk sistemlerinde uygulanmak üzere düzenlenmiş olup çocuk suçlularla ilgili her sistem ve tanım altında bu kişilere uygulanacak işlemlere ilişkin asgarî standartları içermektedir. Kurallar daima tarafsızlıkla ve hiçbir ayırım gözetmeksizin uygulanmalıdır. Dolayısıyla kural 2.1, Kurallar'ın her zaman tarafsız biçimde ve herhangi bir ayırım gözetmeksizin uygulanmasının önemine işaret etmektedir. Bu kural Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 2. ilkesinin metnine uygundur. Kural 2.2, Asgarî Standart Kurallar'ın konusunu oluşturan "çocuk", "suç" ve "çocuk suçlu" kavramlarını tanımlamaktadır. (bkz. kural 3 ve 4). Şu da göz önüne alınmalıdır ki, yaş sınırı her üye ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve hukukî sistemlerine dayalı olarak farklılıklar gösterecektir. Dolayısıyla, Üye Devletler'in ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve hukukî sistemlerine gerekli saygı gösterilmektedir. Bu durumda 7 yaşından 18 yaşına (ya da daha fazlaya) kadar olan sınırlar içinde bir çocuk tanımı getirmiştir. Çok değişik hukuk sistemleri içinde farklılık kaçınılmaz olsa bile bu durum Asgarî Standart Kurallar'ın geçerliliğini ortadan kaldıracı nitelikte değildir.

Kural 2.3, Asgarî Standart Kurallar'ın millî hukuk sistemleri içinde yasal ve pratik uygulamasında özellikle bu amaca yönelik millî kanunların gerekliliğini işaret etmektedir.

3. Kuralların kapsamının genişletilmesi

3.1 Bu Kurallar'ın ilgili hükümleri sadece çocuk suçlulara değil, fakat aynı zamanda büyük tarafından yapıldığı zaman suç oluşturmayacak bir eylemi gerçekleştiren herhangi bir çocuğa da uygulanmalıdır.

3.2 Kurallar'ın temel ilkelerinin, haklarında koruma ve sosyal yardım tedbirleri alınmış olan bütün çocuklara teşmil edilmesi için de çaba harcanmalıdır.

3.3 Ayrıca Kurallar'ın aynı zamanda genç (çocuk olmayan) suçlulara da teşmili için çaba harcanmalıdır.

Açıklama

Kural 3, Asgarî Standart Kurallar'ın kapsamını aşağıda belirtildiği şekilde genişletilmiştir:

(a) Değişik millî hukuklarda “statü suçları” olarak tanınan ve büyüklerden ziyade çocuklar için suç oluşturan (örneğin okuldan kaçmak, okula ve aileye itaatsizlik, toplum içinde sarhoşluk gibi) bazı eylemler anlatılmak istenmiştir (kural 3.1);

(b) Haklarında koruma ve sosyal yardım tedbirleri alınmış olan çocukları da kapsayacak şekilde bu Kurallar’ın uygulama alanları genişletilmiştir (kural 3.2);

(c) Her olay için önceden belirlenmiş yaş sınırları içindeki çocuk olmayan yetişkin suçlulara da teşmil edilmiştir (kural 3.3).

Bu Kurallar’ın bu üç alana genişletilmesi haklı sebeplere dayanır görülmektedir. Kural 3.1 bu alanda asgarî teminatlar öngörmektedir ve kural 3.2’de kanunla ihtilafa düşen çocuklar açısından daha insancıl, daha hakkaniyete dayalı ve daha doğru bir ceza adaleti getirmek açısından daha özlenen bir aşama oluşturulmaktadır.

4. Cezaî sorumluluk yaşı

4.1 Cezaî sorumluluğun alt sınırını belirleyen sistemler açısından, bu sınır çocuğun duygusal, zihinsel ve entelektüel açılarından olgunluğa eriştiği yaşı altında tutulmamalıdır.

Açıklama

Cezaî sorumluluğa ilişkin asgarî yaş sınırı, tarih ve kültüre göre değişmektedir. Bu konuda modern yaklaşım, çocuğun cezaî sorumluluğunun gerektirdiği ahlâkî ve psikolojik unsurlara uyumlu olarak cezaî sorumluluğun psikolojik ve manevî sonuçlarını kaldırmaya hazır olup olmadığıdır. Yani, çocuğun kişisel anlama ve isteme yeteneğinin anti sosyal davranışından onu sorumlu tutmaya yeterli olup olmadığıdır. Cezaî sorumluluk yaşı küçük tutulur ya da böyle bir sınır hiç konulmamış olursa sorumluluk kavramı anlamını kaybeder. Genelde suç ve kabahat oluşturan davranışlara ilişkin sorumlulukla, öteki sosyal hak ve sorumlulukların sınır yaşı arasında bir ilişki vardır (örneğin evlenme yaşı, rüşt yaşı vb.).

Bu durumda, uluslararası alanda genel kabul görebilecek makul bir yaş sınırı belirlemek üzere çaba harcanması gerekmektedir.

5. Çocuk ceza adaleti sisteminin amaçları

5.1 Çocuk ceza adaleti sisteminde daima çocuğun iyileştirilmesi ön plana alınmalıdır ve çocuk suçlulara gösterilecek tepki hem suçun hem de suçlunun içinde bulunduğu koşullarla orantılı olmalıdır.

Açıklama

Kural 5, çocuk ceza adaleti sisteminin en önemli iki hedefini açıklamaktadır. Birinci hedef çocuğun durumunun iyileştirilmesidir. Bu amaç, çocuk suçluların, çocuk mahkemelerinde yahut idarî makamlarda yargılandıkları hukuk sistemlerinde odak noktayı oluşturmaktadır. Fakat çocuğun iyileştirilmesi amacının çocukların genel mahkemelerde yargılandıkları sistemlerde de vurgulanması gereklidir.

İkinci hedef ise “oran ilkesidir”. Bu ilke genel anlamıyla suçun ağırlığı ile ilişkili olarak cezaî hükümlerin ayarlanmasıdır. Çocuk suçlular söz konusu olunca, yalnızca bu ağırlığın değil, aynı zamanda kişisel koşulların da göz önüne alınması gerekmektedir. Bu koşullar (sosyal durum, aile durumu, suçla ortaya çıkan zarar ya da kişisel koşullar üzerine etki yapan diğer noktalar) kararı dengelenmelidir (örneğin suçlunun verdiği zararı tazmin için gösterdiği gayret ya da sağlıklı ve yararlı bir yaşama dönme arzusu gibi).

Aynı şekilde, çocuk suçlunun korunmasını amaçlayan tedbirler bazı durumlarda gerektiğinden fazla ileri gitmekte ve onun temel haklarına zarar vermektedir. Burada da olayla tepkiyi iyi ayarlamak gerekir.

Özünde Kural 5 bu haliyle genç suçlunun işlediği suça ne fazla ne de eksik bir tepki gösterilmesini istemektedir. Bu maddede düzenlenen hususlar, yeni bazı tepki tiplerinin geliştirilmesini özendirdiği gibi çocuklar üzerindeki sosyal kontrolün gereksiz yere büyümesini de önleyecek tedbirlerin de alınmasını özendirmektedir.

6. Takdir yetkisinin kapsamı

6.1 Çocuk suçluların çeşitli özel ihtiyaçları ve çeşitli uygun yaptırımlar göz önüne alındığında, yargılamanın her aşamasında, özellikle inceleme, soruşturma, muhakeme ve tedbirlerin uygulanması sırasında yeterli bir takdir yetkisi tanınmaktadır.

6.2 Anılan takdir yetkisinin her aşamada kullanılmasında bu yetkinin sorumlulukla uygulanmasının sağlanmasına çalışılacaktır.

6.3 Bu yetkiyi kullanan kişiler bunu uygulamak için özel olarak eğitilmiş ve bunu kullanacak nitelikte kimseler olacak ve bu yetkilerini görevlerine uygun titizlik ve hakkaniyetle kullanacaklardır.

Açıklama

Kurallar 6.1, 6.2 ve 6.3, çocuk ceza adaleti sisteminin etkili ve insanca uygulanabilmesi açısından konuyla ilgili bir çok hususu ortaya koymaktadır. Öncelikle takdir yetkisinin yargılamanın önemli evrelerinde kullanılmasına izin vermek suretiyle karar mercilerinin her olaya özgü, doğru karar vermelerinin sağlanması söz konusudur. Bunun yanısıra gerekli denetim ve dengelerden söz edilerek takdir yetkisinin aşırıya kaçması engellenmiştir. Bu aşırıya kaçmayı önlemenin en yerinde iki yolunun meslekten olmak ve sorumluluk taşımak olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda kalifiye meslek eğitiminin ve uzman yetiştirmenin çocuk suçlularla ilgili davalarda takdir yetkisinin adilane kullanımında yararlı olduğu belirtilmektedir. Bu metinde ayrıca takdir yetkisinin yanında, iadei muhakeme, temyiz gibi kararların yeniden incelenmesine olanak tanıyan kurallara atıfta bulunarak sorumluluğun önemi anlatılmaktadır. Bu mekanizmaların burada ayrı ayrı belirtilmesinin sebebi, değişik hukuk sistemleri olan ülkelerin göz önüne alınarak uluslararası genel bir Asgarî Kurallar dizisi getirmektedir.

7. Çocukların hakları

7.1 Masumiyet karinesi, suçlamanın bildirilmesi, konuşmama hakkı, avukatla temsil edilme hakkı, veli veya vasinin hazır bulunması hakkı, tanıklarla yüzleştirme ve tanıklara çapraz sorgu hakkı, daha üst makama temyiz hakkı ve temel usulî güvenceler yargılamanın her aşamasında güven ve altına alınmalıdır.

Açıklama

Kural 7.1, yürürlükteki insan haklarına ilişkin düzenlemelerle tanınmış olan dürüst ve hakkaniyetli yargılamanın esaslı bazı unsurlarını dile getirmektedir. Sözgelimi masumiyet karinesi aynı zamanda İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 11. maddesinde ve Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 14. maddesinde de yer almaktadır. Bu Asgarî Kurallar'ın 14. maddesi ise çocukların yargılanmasına ilişkin özel hükümler de getirmektedir.

8. Özel yaşamın gizliliğinin korunması

8.1 Her aşamada çocuğun afişe olması yahut damgalanması gibi zararlara yol açabilecek durumların ortadan kaldırılması için gizliliğe azamî özen gösterilmelidir.

8.2 İlke olarak, çocuk suçlunun kimliğine ilişkin hiçbir bilginin yayınlanmasına izin verilmemelidir.

Açıklama

Kural 8, çocuğun kimliğinin gizlenmesi hakkının korunması ilkesinin önemine işaret etmektedir. Genç insanlar "damgalanmak" konusunda özellikle çok hassastır. Kriminolojik araştırmalar, genç insanların "kabahatli" ve "suçlu" gibi sıfatlarla tanınmaktan büyük çapta ve zararlı olarak etkilendiklerini ortaya çıkarmıştır.

Bu Kural ayrıca dava hakkında kitle iletişim araçlarında yayınlanan haberlerin zararlı etkilerinden de çocukların korunmasını amaçlamaktadır. Çocuğun çıkarı, hiç değilse ilke düzeyinde korumaya alınmıştır. (8. maddenin genel olarak kapsamına aldığı şeyler 21. maddede ayrıntıları ile belirlenmiştir.)

9. Mevcut hükümlerin mahfuz tutulması

9.1 Bu Kurallar'daki hiçbir hüküm Birleşmiş Milletler'ce kabul edilen Hükümlülerin Islahı İçin Asgarî Standart Kurallar'ın ve öteki İnsan Hakları'nı düzenleyici Kurallar ile evrensel olarak tanınan çocukları korumaya yönelik standartların uygulanmasını engelleyici şekilde yorumlanmamalıdır.

Açıklama

Kural 9'un amacı, bu Kurallar'ın konuyla ilgili öteki düzenlemelerle birlikte uygulandıkları durumlarda herhangi bir yanlış anlamaya meydan verilmemesidir. Örneğin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi; Uluslararası Ekonomik, Sosyal, Kültürel Haklar Sözleşmesi, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, Çocuk Hakları Bildirgesi ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme sayılabilir. Mevcut Kurallar'ın uygulanmasında unutulmaması gerekli en önemli nokta, daha geniş hükümler içeren uluslararası düzenlemelerin uygulanmasının engellenmemesidir (bkz. madde 27).

İKİNCİ BÖLÜM

İNCELEME VE SORGULAMA

10. İlk aşama

10.1 Bir çocuk gözaltına alınır alınmaz durum derhal ebeveynlerine veya yasal veli ya da vasisine bildirilir. Durumun derhal bildirilmesi mümkün olmazsa bu bildirim mümkün olan en kısa zamanda yapılır.

10.2 Hakim ya da yetkili makam gecikmesizin çocuğun serbest bırakılma durumunu tetkik etmelidir.

10.3 Yasayı uygulamakla görevli makamlarla çocuk suçlunun ilişkileri daima çocuğun yasal durumunu gözetir tarzda ve onun iyiliği ve olayın özelliğinden dolayı zarar görmemesi esasına dayalı olarak düzenlenmelidir.

Açıklama

Kural 10.1, Hükümlülerinin Islahı İçin Asgarî Standart Kurallar'ın 92. maddesindeki ilkenin tekrarıdır.

Kural 10.2 ise hakim veya yetkili makamın vakit geçirmeksizin çocuğu serbest bırakmasını öngörmektedir. Kuralda sözü edilen yetkili makam polis de dahil olmak üzere gözaltına alınan birini serbest bırakmaya yetkili tüm kamu kurum ve kuruluşlarını kapsamaktadır (ayrıca bkz. Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, madde 9, parag. 3).

Kural 10.3 ise usul hükümlerinin bazı yönleriyle, çocukların işledikleri suçlarla ilgili polisin davranışlarından söz etmektedir. Bu maddede geçen çocuğun zarar görmesi deyimini çok esnek bir anlatım olup meydana gelebilecek bir çok zararlı davranışı kapsamaktadır (örneğin çok sert bir dille hitap, fiziksel saldırı veya çevreye afişe etmek gibi). Adaletin çocuğa uygulanmasının bizatihi kendisi çocuğa zarar verebilir. Bu itibarla zararın önlenmesi deyimini çok geniş yorumlanmalıdır ki, ilk başta böyle davranmakla çocuğun daha fazla zarara uğraması önlenesin. Bu husus özellikle çocuklarla ilk temasa geçen yetkili makamlar için geçerlidir. Zira bunların davranışı çocuğun devlet ve topluma bakış açısını ve tutumunu köklü olarak etkileyebilir. Daha da ötesinde, ileride yapılacak müdahalelerin başarısı da bu ilk davranışlara bağlıdır. Merhamet ve tatlı sert davranmak bu durumlar için çok önemlidir.

11. Yargı dışı yollara başvurma

11.1 Çocuk suçlularla ilgili olarak kural 14.1'de sözü edilen yetkili makamlarca genel mahkemede yargılamadan başka çarelerin olup olmadığı hususu göz önüne alınmalıdır.

11.2 Çocukların davalarıyla ilgili polis, savcılık veya öteki yetkili makamlar, resmî ceza usulüne başvurmaksızın, her hukuk sisteminde ve işbu Asgarî Kurallar çerçevesinde olayı halletmeye yetkili olmalıdır.

11.3 Çocuklara özgü bu yargı dışı yollara başvurma halinde, yetkili topluluk ya da kuruluşa yapılacak başvurunun çocuğun veya kanunî veli veya vasisinin rızasını içeren yargılama sonunda verilecek kararın başvuru halinde temyiz edilebilir olması gerekmektedir.

11.4 Çocuk suçluluğu olaylarının yargı mekanizması dışında hallini kolaylaştırmak için topluluk programları, geçici gözetim ve rehberlik ve suç mağdurlarının zararlarının tazmini gibi çeşitli çabalar harcanmalıdır.

Açıklama

Çocukların genel mahkemeler yerine özel kurumlarda yargılanmaları bir çok hukuk sisteminde resmî ya da gayri resmî olarak uygulama alanı bulmuştur. Bu uygulamanın çocuklar için bir avantajı da, normal bir yargılama usulünün olumsuz sonuçlarının engellenmiş olmasıdır (örneğin bir mahkumiyet ya da hüküm nedeniyle damgalanma gibi). Bir çok halde, herhangi bir müdahalede bulunmamak en iyi çözümdür. Bu durum özellikle suçun çok ciddi nitelikte olmadığı ve ailenin, okulun veya öteki gayri resmî sosyal kontrol müesseselerinin olumlu ya da yapıcı tepki göstermeye müsait olduğu durumlarda söz konusu olmaktadır.

Kural 11.2'de de belirtildiği gibi, yargı dışı diğer yollara başvurma işlemi, karar sürecinin herhangi bir aşamasında polis, savcılık ya da mahkemeler, kurullar ve konseyler gibi başka organlar tarafından gerçekleştirilebilir. Bu yetki, ilgili sistemde geçerli kurallara ve usullerle, bu belgede yer alan kurallara göre tek bir makam, birkaç makam ya da ilgili makamların hepsi tarafından gerçekleştirilebilir. Söz konusu işlemin yalnızca çocuk suçlularla sınırlı tutulmaması, bu yöntemi önemli bir araç haline getirmektedir.

Kural 11.3, çocuğun ya da veli veya vasinin önerilen çözümü onaylamalarını öngörmektedir. (Bu onay olmaksızın toplum hizmetleri yaptırmak Angaryayı Lağveden Konvansiyona aykırı düşmektedir.) Yine de bu onay, gayri kabili rücu olmamalıdır. Çünkü bazen çocuk buna çaresizlik içinde muvafakat etmiş olabilir. Bu madde, yargı dışı çözümlerin her safhasında, zorlama ve korkutma olanaklarını en aza indirmeye gayret edilmesi gereğini vurgulamaktadır. Çocuklar (örneğin mahkeme önüne çıkmamak için) bir baskı hissetmemeliler ya da onay vermeye zorlanmamalıdır. Böylelikle, talep halinde yetkili mercii, çocuk suçlularla ilgili hükümlerin uygun olup olmadığının objektif bir değerlendirmesini yapması tavsiye edilir. (Bu yetkili mercii kural 14’de belirtilen başka bir mercii de olabilir)

Kural 11.4, Çocuklar için normal yargı prosedürünün yerini alabilecek gerçekçi çözümlerin, toplumsal programlarla düzenlenmesini önerir; özellikle mağdurdan haksız alınmış malların geri verilmesi, tazmin edilmesi veya çocuklar üzerinde geçici bir gözetim ve yönlendirme programı uygulanarak ilerde kanuna karşı gelmelerinin önlenmesi gibi. Yargı dışı tedbirlere başvurma gerekliliği (daha ağır suçların işlenmiş olmaları halinde dahi) her durumun özel koşullarına göre değişir (ilk suç, bir çetenin baskısı ile suç işleme gibi).

12. Polis teşkilatında uzmanlaşma

12.1 Doğrudan doğruya çocukların suçtan korunması konusunda görevlendirilen, yahut görevleri gereği çocuk suçlularla sık sık temas etmek durumunda olan polis görevlilerinin özel olarak eğitilmesi gereklidir. Bu amaçlarda büyük kentlerde özel polis birimleri oluşturulmalıdır.

Açıklama

Kural 12, çocuk ceza adaletinin çocuklara uygulanması ile görevli tüm kanun adamlarının özel olarak eğitilmesine dikkat çekmektedir. Polisin çocuk suçlularla ilk temas noktası olduğu göz önüne alındığında, bilgili olması ve iyi davranışta bulunması büyük önem arz etmektedir.

Kentleşme ile suç arasındaki ilişkilerin karmaşık bir nitelik taşıdığı açıkken, çocuk suçlarındaki artışla kentlerin özellikle hızlı ve plansız biçimde daha da büyümesi arasında ilişki kurulmuştur. Dolayısıyla, alanlarında uzmanlaşmış polis birimlerinin varlığı, yalnızca bu belgede yer alan belirli ilkelerin (örneğin kural 1.6 gibi) uygulanması açısından değil, ayrıca daha genel olarak çocuk suçlarının önlenmesi, denetlenmesi ve çocuk suçlulara yönelik muamele açısından da vazgeçilmez olmaktadır.

13. Tutuklu yargılama

13.1 Yargılamanın tutuklu olarak yapılmasına en son çare olarak başvurulmalı ve süre mümkün olduğu kadar kısa tutulmalıdır.

13.2 Tutukluluk yerine mümkün olduğu kadar yakın gözetim, yoğun bakım veya bir aile yanına yahut eğitim kurumuna yerleştirme gibi alternatif önlemler getirilmelidir.

13.3 Tutuklu olarak yargılanmakta olan çocuklara Birleşmiş Milletler’ce kabul edilen Hükümlülerin Islahı İçin Asgarî Standart Kurallar’ın tanıdığı tüm haklar tanınmalıdır.

13.4 Tutuklu olarak yargılanmakta olan çocuklar yetişkin olan suçlulardan ayrı bir kurumda veya aynı kurum içinde ayrı bir bölümde tutulmalıdır.

13.5 Tutukluluk sırasında bütün çocuklar, yaşlarının, cinsiyetlerinin ve kişiliklerinin gerektirdiği bütün sosyal, kültürel, eğitim, psikolojik ve tıbbî yardım ve bakımlardan yararlandırılmalıdır.

Açıklama

Çocuklar bakımından “suçun sirayeti” tehlikesi hiçbir zaman göz ardı edilmemelidir. Bu tehlikeden dolayı konunun kurala bağlanması önem kazanmaktadır. Dolayısıyla, alternatif önlemlerin önemine dikkat çekmek gerekmektedir. Anılan nedenle kural 13.1’de çocuğun çıkarı için yeni bir bakış açısı getirilmiştir. Tutuklu olarak yargılanmakta olan çocuklar, Hükümlülerin Islahı İçin Asgarî Standart Kurallar’ın yanısıra, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’nin özellikle 9. ve 10. maddelerinin, 2(b). ve 3. paragrafların sağladığı garantiler kapsamına alınmaktadır.

Kural 13.4, Devletler’in, yetişkin suçluların yol açabilecekleri olumsuz sonuçlara karşı en az kuralda değinilen önlemler kadar etkili başka önlemlere başvurmalarını engellemez.

Genç suçluların çok çeşitli nedenlerden ileri gelebilecek gereksinimlerine de maddede dikkat çekilmek istenmiştir. Anılan nedenler örneğin çocuğun kız veya erkek olması, uyuşturucu madde müptelası olması, alkolik olması, akıl hastası ya da tutukluluktan ileri gelen bir hastalıktan muzdarip olması gibi çeşitli

nedenler olabilir. İşte bu çok çeşitli gereksinimler, çocuk tutukluların ayrı bir kurum veya bölümde tutulmalarının haklı bir nedenini oluşturmaktadır.

Çocuk tutukluların çeşitli fiziksel ve psikolojik özellikler taşımaları alınacak önlemlerin sınıflandırılmasını gerektirebilir. Buna göre çocuklardan kimileri yargılama öncesi başkalarından ayrı tutularak kendilerine daha iyi yardım sağlanabilir ve bu çocukların daha olumsuz yönlere kaymaları önenebilir.

Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı Altıncı Kongresi'nde alınan çocuk suçlulara ilişkin 4 sayılı kararda çocuklar hakkında düzenlenecek Standart Kurallar'ın yargılamanın tutuklu yapılması halinin ancak son çare olarak başvurulabilecek bir yol olduğu hususunu kapsamaması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca çocukların, yetişkin hükümlülerden gelebilecek kötü etkilerden hemen etkilenebilecek nitelikte olmaları nedeniyle, bu hususun da göz ardı edilmemesi aynı kararda vurgulanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARGILAMA VE HÜKÜM

14. Yargılamaya yetkili makam

14.1 Kural 11 uyarınca çocuğa özgü bir yargı dışı yola başvurulmamışsa çocuğun yargılamakta olduğu (mahkeme, heyet, konsey, vb.) yetkili makamda yargılamanın dürüst ve hakkaniyetle yapılması gerekir.

14.2 Yargılamalar çocuğun çıkarlarına en iyi yardımcı olacak şekilde ve onun anlayabileceği tarzda ve söylediklerini serbestçe ifade edebileceği ortamda cereyan etmelidir.

Açıklama

Hüküm veren makamın, evrensel bir tanımını yapmak oldukça zordur. "Yetkili makam", tek bir hakim veya heyet halinde çalışan mahkeme ve heyetleri ile (İskoç-İskandinav sistemlerinde olduğu gibi) idarî heyetler veya öteki gayri resmî topluluk ve hakem heyetlerini de kapsamaktadır.

Çocukların yargılanmasının da kanunun karşısında kendisini savunmak durumunda olan herkese uygulanan ve asgarî standartları içeren ve kanunî usul ilkesi olarak bilinen usuller dairesinde yapılması gerekmektedir. Bu ilkeye göre dürüst ve hakkaniyetli bir yargılama en temel güvenceleri ve masumiyet karinesini kapsamaktadır. Bunun yanında tanıkların mevcut bulundurulması ve beyan vermeleri, olağan savunma yolları, duruşmada son söz söyleme hakkı, istinaf ve temyiz hakkı vb. gibi haklar da bu ilkenin içinde yer alır (kural 7.1'de de göz önüne alınmalıdır).

15. Yasal temsilcilerin, ebeveyn ve vasilerin hazır bulunmaları

15.1 Yargılanmaları sırasında çocukların yasal danışmaları vasıtasıyla temsil edilme veya ülkede varsa adli yardımdan yararlanmak için başvurma hakları vardır.

15.2 Ebeveynler veya yasal temsilcilere yargılamalara katılma hakkı verilmeli ve yargılayan makam, bu kişilerden çocuğun çıkarları için kendisine katkıda bulunmalarını talep edilebilmelidir. Bununla birlikte bu kişilerin hazır bulunmamaları çocuğun çıkarına olursa, yetkili makam anılan kişilerin yargılamalarda bulunmamalarını isteyebilir.

Açıklama

Kural 15.1'in ifadesi ile Hükümlülerin Islahı İçin Asgarî Standart Kurallar'ın 93. maddesinin ifadesi aynıdır. Kural 15.2'de belirtilen ebeveynin veya yasal temsilcilerin duruşmada hazır bulunması ilkesi, çocuğa psikolojik ve duygusal yardımın bir parçası olarak görülebilir.

Yetkili makamın olayı en iyi biçimde çözüme bağlama girişimleri, özellikle, çocuk suçlunun hukukî temsilcileriyle (ya da çocuğun gerçekten güvendiği bir başka kişinin) işbirliğinden yarar sağlayabilir. Ancak, bu duyarlılık, ebeveynin ve vasilerin duruşmalarda hazır bulunmaları sırasında çocuğa karşı düşmanca bir tavır sergilemeleri halinde geri tepebilir; böyle olasılıklar söz konusu olduğunda bu kişilerin duruşmalara alınmaması sağlanmalıdır.

16. Sosyal araştırma raporları

16.1 Yargılayan makam tarafından önemsiz ve tali derecedeki suçlar dışındaki bütün vakalarda çocuğun suçu işlemeden önceki yaşam koşulları ve suçun hangi ortam içinde işlendiği konusunda hükümden önce yeterli araştırma yapılmalıdır.

Açıklama

Çocuklara ilişkin davalarda sosyal araştırma raporları veya hüküm öncesi raporları son derece önemli ve vazgeçilmez belgelerdir. Bu belgeler sayesinde yetkili makam çocuğun sosyal ve ailevi geçmişi, okul durumu, eğitim deneyleri vb gibi konularda bilgi sahibi olmaktadır. Bu amaçlar için bazı hukuk sistemlerinde mahkemeye bağlı sosyal servisler ve personel kullanılmaktadır. Ayrıca geçici tahliye sonrası çocuğu gözaltında tutmakla görevli kimseler de bu işle görevlendirilebilir. Bu itibarla bu maddede, nitelikli sosyal araştırma raporları elde edilebilmesi için nitelikli personel kullanımının gereğine işaret edilmektedir.

17. Yargılamada ve hükümde uyulması gereken ilkeler

17.1 Yargılama yapan makama aşağıda yazılı ilkeler kılavuzluk etmelidir:

- (a) Verilecek ceza sadece suçun ağırlığı ve işleniş tarzıyla değil, çocuğun içinde bulunduğu koşullar ve ihtiyaçları ve hem de toplumun gereksinimleri ile de oranlı olmalıdır.
- (b) Çocuğun kişisel özgürlüğüne getirilecek kısıtlamalar çok dikkatli bir incelemeden sonra konulmalı ve bu kısıtlamaların mümkün olduğu kadar az olmasına özen gösterilmelidir.
- (c) Özgürlükten yoksun bırakma, suçun başka bir kişiye yönelik ciddi bir saldırı niteliğinde bulunması veya çocuğun ciddi suç işlemeyi itiyat haline getirmiş olması halleri dışında verilmemelidir.
- (d) Çocuğun ıslah edilmesi ilkesi çocuklara ilişkin davalarda yol gösterici ilke olmalıdır.

17.2 Çocuklar hakkında idam cezası verilemez.

17.3 Çocuklar hiçbir halde fiziksel bir cezaya maruz bırakılmamalıdır.

17.4 Yetkili makamın her zaman için yargılamaya ara verme yetkisi olmalıdır.

Açıklama

Çocuk suçlular hakkındaki yargılamada temel ilkelerin formüle edilmesinin en önemli güçlüğü aşağıda belirtilen hususlarda felsefi bağlamda bazı anlaşmazlıklar bulunmasıdır. Bu hususlar şunlardır:

- (a) Toplumla yeniden kazandırma mı, yoksa ceza mı?
- (b) Yardım etmek mi, yoksa baskı ve ceza mı?
- (c) Her olayın özelliğine göre tepki göstermek mi, yoksa genelde toplumu korumak için gerekli görülen tepki mi?
- (d) Genel yıldırma mı, yoksa bireysel savunma mı?

Yukarıda değinilen yaklaşımlar arasındaki çatışma çocuklara ilişkin davalarda yetişkinlere ilişkin davalardan daha fazladır.

Çocuk suçlarının nedenleri ve bu suçlara yönelik tepkiler çok çeşitli olduğundan, bu alternatifler de birbirinin içine geçmektedir.

Konumuz olan çocuklar için Asgarî Kurallar'ın amacı, hangi yaklaşımın daha doğru olduğunu tanımlamak değil, bu yaklaşımlardan evrensel kabul görenini açıklamaktır. Bu nedenle Kural 17.1'in özellikle (a) ve (c) altparagrafları konuya ilişkin bir ortak çıkış noktası olabilir. Şöyle ki, bu hükümlere yetkili makamlarca gerektiği kadar önem verilirse anılan hükümler, çocuk suçluların temel haklarının korunmasını güvence altına alabilirler.

Kural 17.1'in (b) altparagrafı katı cezalandırma yaklaşımlarının doğru olmadığına işaret etmektedir. Bununla birlikte yetişkinlere ilişkin davalarda olduğu gibi, çocukların işlediği ağır suçlarda da ağır cezalara hükmetmenin bazen yararlı olacağı düşünülebilir; ancak çocuklara ilişkin vakalarda çocuğun ıslahı ve geleceği gibi hususların daima verilecek cezadan önce düşünülmesi gereken hususlar olduğu açıktır.

Birleşmiş Milletler Altıncı Kongresi'nde alınan 8 sayılı karara koşut olarak; kural 17.1(b) mümkün olduğu kadar ayrıntılı yasal düzenleme yapmayı özendirici niteliktedir. Bunun nedeni, genç insanın özel gereksinimlerinin öngörülmüş olmasıdır. Bunun yanı sıra, kamunun güvenliğini de gözardı etmemek

lazımdır. Şartlı salıverme, hükmün yürütülmesini durdurma vs. alternatif tahliye edici önlemler de mümkün olduğu kadar geniş derecede düşünülmelidir.

Kural 17.1(c), Altıncı Kongre’de alınan 4. karara atıfta bulunarak, çocuklara ilişkin davalarda hapsin, kamu güvenliğini sağlayacak başka bir çare kalmadığı zaman başvurulabilecek bir yol olduğunu vurgulamaktadır.

Kural 17.2, idam cezası yasaklanarak Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’nin 6. maddesinin 5. paragrafına koşut bir hüküm getirmiştir.

Fiziksel cezanın yasaklanması ile ilgili olan kural ise, yukarıda değinilen Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’nin 7. maddesine olduğu gibi, Herkesin İşkenceye ve Diğer Zalimce, İnsanlıkdışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Korunmasına Dair Bildirge’ye ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Tasarısı’na da uygun bir düzenlemedir.

Yargılamaya ara verilmesi yetkisini tanıyan kural 17.4 ise, yetişkinlere ilişkin davalarda bulunmayıp sadece çocuklara ilişkin davalarda olabilecek esaslı bir yetkiye işaret etmektedir. Zira her zaman yetkili makam dava hakkında yeterince aydınlanmış ve karar verecek duruma gelmiş olabilir.

18. Dava sonucunda verilebilecek çeşitli kararlar

18.1 Yargılayan makamın sadece mevzuata bağlı kalmasını sağlayabilmek ve gerekli esnekliğe sahip kılınabilmesi amacıyla dava sonucunda verilebilecek alternatif yaptırımlar üretilmelidir. Sözü edilen yaptırımlar birbiri ile kombine de edilmelidir. Anılan yaptırımlar aşağıdakileri de kapsamalıdır:

- (a) Bakım, rehberlik ve gözetim düzenlemesi;
- (b) Şartlı salıverme;
- (c) Sosyal hizmet yaptırma kararı;
- (d) Para cezaları ve zararların tazmini;
- (e) Vasıtalı ıslah ve öteki ıslah önlemleri;
- (f) Çeşitli terapi gruplarına katılım ve benzeri etkinliklere ilişkin düzenlemeler;
- (g) Koruyucu aile yanına, toplumsal merkezlere veya başka bir eğitim merkezine yerleştirme;
- (h) Yukarıdakilere benzer düzenlemeler.

18.2 Hiç bir çocuk, davasındaki koşullar gerektirmedikçe ebeveyninin gözetiminden kısmen ya da tamamen ayrılmamalıdır.

Açıklama

Kural 18.1, çeşitli hukuk sistemlerinde şimdiye kadar uygulanıp başarılı olduğu kanıtlanmış bir kısım önlem ve düzenlemelerin listesini içermektedir. Anılan önlemlerin tümü başarı vaat eden ve geliştirilebilir seçenekler içermektedir. Bu kuralda personele ilişkin herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Zira bazı yörelerde sayılan önlemler de az sayıda personelle de uygulanabilmektedir.

Kural 18.1’de verilen örnekler kamuoyuna daha etkili önlemlerin de alınabileceği yolunda güven vermektedir. Toplumsal kökenli düzenlemeler bir çok yönüyle geleneksel niteliktedir. Bu temel üzerinde ilgili otoriteler, toplumsal kökenli hizmetler sunmaya özen göstermektedirler.

Kural 18.2, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi’nin 10. maddesinin 2. paragrafına paralel olarak ailenin önemine dikkat çekmektedir. Anılan Sözleşme kuralında aile, “toplumun doğal ve temel birimi” olarak tanımlanmış ve ebeveynin çocukların bakımı ve gözetilmesi konusunda sadece haklarının değil sorumluluklarının da bulunduğu belirtilmiştir. Bu nedenle kural 18.2, çocukların ebeveyninden ayrılmasının ancak en son çare olduğuna işaret etmektedir. Bu yola örneğin çocuğun kötüye kullanılması gibi durumlarda başvurulabilir.

19. Kurumların olabildiğince az kullanılması

19.1 Çocuğun bir kuruma kapatılması daima en son çare olmalı ve buna gerekli olan en kısa sürede son verilmelidir.

Açıklama

Gelişen kriminoloji, ıslahta kurumsal yerine kurum dışı yöntemlerin kullanılmasını savunmaktadır. Bu iki yöntem arasında pratikte hiç bir fark görülmemiştir. Ama kurumsal uygulamada ortaya çıkabilecek bazı zararlı etkilerin, normal ıslah yöntemleriyle üstesinden gelinemeyecek sonuçları olmaktadır. Bu durum özellikle olumsuz etkilere karşı oldukça hassas olan çocuklar için geçerlidir. Daha ötesinde, sadece özgürlüğünden yoksun kalmak değil, fakat normal sosyal çevreden soyutlanmak gibi anılan olumsuz etkiler, gelişmelerinin ilk basamağında bulunan kişiler için yetişkinlerden daha kötü sonuçları kesinlikle getirmektedir.

Kural 19, kurumsal ıslahı, nitelik (son çare) ve zaman (en kısa sürede son verilmesi) bakımından olmak üzere iki yönüyle kısıtlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca kural 19, çocuğun başka çare kalmadığı haller dışında hapsedilmesi hükmü ile Birleşmiş Milletler 6. Kongresi'nde alınan 4 sayılı kararın koyduğu temel ilişkiyi de yansıtmaktadır. Kural bu haliyle çocuğun bir kuruma kapatılması halinde kendisinin kişisel ihtiyaçlarının, kurumun ve hapsedilme koşullarının da iyileştirilmesi için düzenlemeler yapılması gereğini de akla getirmektedir. Kuruma yerleştirilme yoluna gidildiği takdirde önceliği kapalı kurumlar yerine açık kurumlara tanımak gereği de açıktır. Elbette bu kurumun ıslahevi veya eğitsel nitelikte olması da tercih edilmelidir.

20. Gereksiz gecikmenin önlenmesi

20.1 Her dava, başından itibaren hiçbir gecikmeye mahal vermeksizin hızla yürütülmelidir.

Açıklama

Çocuklara ilişkin davalarda resmî işlemlerin hızla yürütülmesi büyük önem taşıyan bir husustur. Aksi takdirde çeşitli düzenlemeler ve yaptırımlarla başarılmış iyi şeyler tehlikeye girer. Yaptırımların suçla maddî ve psikolojik olarak bir an önce uygun hale getirilmesi geciktikçe bu durum çocuğu zora sokar.

21. Kayıtlar

21.1 Çocuk suçlulara ilişkin kayıtlar kesinlikle gizli tutulmalı ve üçüncü kişilerin bilgisine kapalı olmalıdır. Kayıtların ayrıntıları sadece davaya bakmış veya konuyla görevi gereği ilgilenmiş yetkili kişilerle sınırlı tutulmalıdır.

21.2 Çocuk suçlulara ilişkin kayıtlar aynı çocuğu ilgilendiren yetişkinlere ait davalarda kullanılmamalıdır.

Açıklama

Bu kural çocuk suçlunun çıkarlarıyla suçu kontrol altına almak durumunda bulunan polis ve savcılık kayıtları arasında bir denge kurmayı amaçlamaktadır (ayrıca bkz. kural 8). Maddede sözü edilen "yetkili kişiler" diğer kişilerin yanısıra, araştırmacıları da kapsamına alır.

22. Profesyonellik ve eğitim ihtiyacı

22.1 Çocuk suçluların işleriyle ilgili her düzeydeki personel, meslekî eğitim, hizmet içi eğitim, yeniliklerin öğretilmesi gibi eğitim yöntemleri ile donatılmış olmalıdır.

22.2 Çocuklarla ilgili adlî yargılama personeli çeşitlilik göstermektedir. Bu adlî organlarda kadınların ve azınlıkların da eşit sayıda temsil edilmelerine gayret edilmelidir.

Açıklama

Çocukları yargılamakla görevli yetkili makamlar değişik ülkelerde farklı eğitimlerden gelmiş olabilirler (örneğin Gelenek Hukuku uygulayan Büyük Britanya Birleşik Krallığı veya Roma Hukuku'nu uygulayan öteki ülkelerde yargılama yapan kişi ve kurumlar farklı ünvan ve mesleklerden olabilirler). Bütün bu değişik kişi ve kurumların sosyoloji, psikoloji, kriminoloji ve davranış bilimleri konusunda asgarî derecede eğitilmiş olmaları arzu edilmektedir. Bu husus yargılama yapan makamın bağımsız olması ve özel bir şekilde örgütlenmesi kadar önem taşımaktadır.

Sosyal hizmet uzmanları ve gözetim görevlileri için çocuklar konusunda önceden deneyimli olmak koşulu belki en önemli husus olmayabilir ama, yine de asgarî nitelikler konusunda hizmet içi eğitim gerekmektedir.

Çocuk ceza adaleti sisteminin uygulamasında nitelikli personel istihdam edilmesi, tarafsız ve etkili çalışmanın en esaslı unsurlarından biridir. Bu bağlamda anılan ilke, çocuk ceza adaleti sistemini uygulayan kişilerin bu fonksiyonlarını en iyi şekilde yerine getirmelerini sağlamak amacıyla eğitimi, gelişimi, meslekte ilerlemelerini temin etmek için gereklidir.

Anılan personelin, bu meslekte tarafsızlığın sağlanması için, her türlü siyasi görüş, cinsiyet, ırk, din, kültür veya başka yönden ayrıma tâbi tutulmamasının gerekliliği ortadadır. Bu görüş Altıncı Kongre’de tavsiye edilmiştir. Bunun da ötesinde Altıncı Kongre’de kadın personelin çocuklarla ilgili çocuk ceza adaleti sistemi uygulamalarında daha fazla istihdam edilmeleri ve gerekli eğitimden geçirilmeleri tavsiyesinde de bulunulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KURUM DIŞI ISLAH

23. Kararların infaz yolları

23.1 Yukarıdaki kural 14.1’de değinilen yetkili makamın kendisinin yahut veya başka yetkili makamın verdiği kararların etkinlikle yerine getirilebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

23.2 Yukarıda değinilen düzenlemeler yetkili makamın verdiği kararların zaman zaman değiştirilebilmesi yetkisini de kapsamalıdır. Verilen kararların değiştirilebilmesi yetkisi ancak bu Kurallar’da öngörülen ilkelere uyum sağlayabilmesi amacıyla kullanılmalıdır.

Açıklama

Çocuklara ilişkin dava sonunda verilen kararlar büyüklere ilişkin olanlardan daha fazla olarak suçlunun yaşamını uzun bir süre etkilemektedir. Bu cümleden yola çıkarak, kararı veren yetkili makamın yanı sıra gözetim görevlileri, gençlik refah merkezleri vs. gibi kararın verilmesine etkili olmuş öteki kuruluşlar da verilen kararın infazının gözetimine katkıda bulunmaktadır. Bazı ülkelerde kararın infazını gözetmekle görevli bir yargıç bile görevlendirilmektedir.

Yetkili makamın oluşumu, gücü ve esnek olması gereklidir ki, bu durum kural 23’de açıklanmış olup verilen kararların geniş bir kabul görmesini sağlamaktadır.

24. Yardım sağlama hükümleri

24.1 Yargılamanın her aşamasında çocuğun iyileştirilmesine fırsat yaratmak amacıyla yerleştirme, her türlü eğitim ve iş bulma gibi yardımlar sağlanması için çaba gösterilmelidir.

Açıklama

Çocuğun iyileştirilmesi en önemli düşüncelerden biridir. Bu itibarla Kural 24 bu amaca ulaşabilmek için her türlü imkân ve hizmet ve öteki yardım ve desteklerin verilmesi gereğini vurgulamaktadır.

25. Gönüllülerin ve toplumsal hizmetlerin harekete geçirilmesi

25.1 Gönüllüler, gönüllü birlikleri, bölgesel kuruluşlar ve öteki toplumsal kaynaklar çocuğun mümkün olduğu kadar bir aile ortamında bulunması başta olmak üzere iyileştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla harekete geçirilmelidir.

Açıklama

Bu kural çocuğun ıslah ve iyileştirilmesi için yapılması gerekli çalışmalara işaret etmektedir. Yetkili makamın kararlarının etkinlikle yerine getirilmesi isteniyorsa toplumsal işbirliği zaruri olmaktadır. Gönüllüler ve gönüllü hizmetler özelde değerli kaynaklardır. Ancak henüz olabilecekleri kadar yararlı olamamaktadırlar. Bazı hallerde eski suçlularla işbirliğinden (özellikle eski uyuşturucu alışkanlığı suçlularından) de yarar umulabilir.

Kural 25, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’nin 1.1 ile 1.6. maddelerinde öngörülen ilkelerden esinlenmektedir.

BÖLÜM BEŞ

KURUMSAL ISLAH

26. Kurumsal ıslahın amaçları

26.1 Kuruma yetiştirilen çocuğun eğitim ve ıslahının amacı, onun toplumda yapıcı ve üretici bir rol alabilmesini temin ve bunu gerçekleştirmek için de bakım, koruma, kültürel ve meslekî yetenekler elde edebilmesi için yardım etmek olmalıdır.

26.2 Kurumlarda çocuklara sosyal, kültürel, meslekî, psikolojik, tıbbî ve bedensel olmak üzere yaşlarının, cinsiyetlerinin ve kişiliklerinin gerektirdiği ve tamamen iyileşmeleri amacına yönelik yardım sağlanmalıdır.

26.3 Çocuklar yetişkinlerden ayrı kurumlarda yahut yetişkinleri de barındıran kurumların ayrı bölümlerinde tutulmalıdır.

26.4 Çocuk kız suçlulara tutuldukları kurumlarda kişisel ihtiyaçları ve sorunları ile mütenasip ihtimam gösterilmelidir. Kızlara hiçbir surette çocuk erkek suçlulara gösterilenden daha az bakım, koruma ve yardım sağlanmamalıdır.

26.5 Kuruma kapatılmış çocukların, çıkarları ve iyiliği için ebeveynlerinin veya yasal temsilcilerinin ziyaret hakkı bulunmalıdır.

26.6 Çocuğun gerekli eğitimi almaksızın kurumu terk etmesine meydan verilmemesi ve düzgün bir akademik veya meslekî eğitim alabilmesi için Bakanlıklar veya müesseseler arası işbirliği teşvik edilmelidir.

Açıklama

Kural 26.1 ve 26.6'da belirlenen kurumsal ıslahın amaçları her sistem ve kültür tarafından kabul edilebilir hususlardır. Bununla birlikte henüz her sisteme girmiş olmadıklarından bu konuda yapılması gerekli epeyce iş vardır. Tıbbî ve psikolojik yardım ve bakım, özellikle uyuşturucu madde müptelası, saldırgan ve akıl hastası genç insanlar için hayati önemi haizdir.

Çocukların masumiyetini korumak ve büyüklerden gelebilecek olumsuz etkileri önlemeyi amaçlayan kural 26.3'deki hüküm, Altıncı Kongre'de alınan 4 sayılı kararın temel kılavuz ilkelerinde biridir. Bu kural Devletler'i büyüklerden gelebilecek olumsuz etkilere karşı çocuklar için en az kuraldaki hükümler kadar etkili olabilecek başka önlemler almaktan alıkoymaz. (Ayrıca bkz. kural 13.4)

Kural 26.4 Altıncı Kongre'de işaret edildiği üzere kız suçluların normal olarak erkek suçlulara göre daha az ihtimam gördüğü fikrinden kaynaklanmaktadır. Özellikle Altıncı Kongre'de alınan 9 sayılı kararda kız suçluların hapiste iken özel ihtiyaç ve sorunlarına daha fazla önem verilmesi çağrısında bulunmuştur. Daha da ötesinde bu kural, bu kongrenin Karakas Bildirgesi olarak bilinen ve suçluların eşit ıslahını öngören belgeye de uyumlu olduğu gibi Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne de uyumludur.

Kural 26.5'deki ziyaret hakkı bu kuralların 7.1., 10.1., 15.2., 18.2. maddelerinin hükümlerinden kaynaklanmaktadır. Kural 26.6'da öngörülen Bakanlıklar ve kuruluşlar arası işbirliği ise kurumsal ıslah ve eğitimin kalitesinin yükseltilmesi için özel önem taşımaktadır.

27. Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen hükümlülerin ıslahı için Asgarî Standart Kurallar'ın uygulanması

27.1 Yargılanmayı bekleyenler de dahil olmak üzere kurumlara yerleştirilmiş tüm çocuk suçlulara Hükümlülerin Islahı İçin Asgarî Standart Kurallar'ı uygulanabilir.

27.2 Asgarî Standart Kurallar'da öngörülen ilkelerin tamamen uygulanması ve mümkün olabildiği kadar çocukların yaşları, cinsiyetleri ve kişiliklerinin gerektirdiği ihtiyaçlarının sağlanabilmesi amacıyla çaba sarf edilmelidir.

Açıklama

Hükümlülerin Islahı İçin Asgarî Standart Kurallar Birleşmiş Milletler'in bu alanda kabul ettiği ilk belgelerinden biridir. Genel kaniye göre Kurallar'ın dünya çapında bir etkisinin olduğu kabul edilmektedir. Buna karşın cezaevlerinin insancıl ve dürüst idaresinde bu Kurallar'ın önemli etkileri bazı ülkelerde halen bir özlem niteliğindedir.

Hükümlülerin Islahı İçin Asgarî Standart Kurallar'da çocuk suçluların korunması için temel hükümler getirilmiştir. (örnek: barınma, yapı, yatak, giyinme, yıkanma, şikayet ve talepler, dış dünya ile ilişkiler, yiyecek, tıbbî bakım, dinî hizmetler, yaşlara göre ayırım, personel, çalışma vs.) Bunun yanı sıra anılan Kurallar'da ceza, disiplin ve tehlikeli suçlara uygulanacak yaptırımlar da bulunmaktadır. Anılan Asgarî

Standart Kurallar'ının özellikle çocuk suçluların tutulduğu kurumlar açısından bu Kurallar'a göre daha az etkili olduğunu düşünmek doğru olmaz.

Kural 27, kurumlarda tutulan çocukların doğal talepleri noktası üzerinde odaklanmaktadır (kural 27.1). Bunun yanı sıra kural 27.2'de ise onların yaş, cinsiyet ve kişiliklerinin gerektirdiği ihtiyaçlarına dikkat çekilmelidir. Bu haliyle kural 27 amaçları ve içeriği açısından Hükümlülerin İslahı İçin Asgarî Standart Kurallar ile uyumlu bir düzenleme getirmektedir.

28. Şartlı tahliyenin derhal ve sık sık uygulanması

28.1 Yetkili makam tarafından şartlı tahliyeye mümkün olan en kısa zamanda karar verilmeli ve bu yetki en geniş şekilde kullanılmalıdır.

28.2 Kurumlardan şartlı tahliyesine karar verilen çocuklar yetkili bir makam tarafından gözetim altında bulundurulmalı ve kendilerine toplumsal destek sağlanmalıdır.

Açıklama

Şartlı tahliyeye karar verebilme yetkisi kural 14.1'de sözü edilen yetkili makam ya da başka bir makam tarafından verilebilir. Burada önem taşıyan husus, "yetkili olan makamın" değil "doğru" olan makamın saptanabilmesidir.

Koşulların elverdiği ölçüde şartlı tahliyenin verilen hüküm müddetince sürdürülebilmesi tercih edilmelidir. Tatmin edici bir ıslah programından sonra kurumdaki tutuklulukları sırasında tehlikeli olarak bilinen suçlular bile mümkün olduğu takdirde şartlı tahliyeden yararlandırılmalıdırlar. Gözetim altında bulundurulmak koşuluyla salıverme gibi şartlı tahliye de yetkili makam tarafından tayin edilen bir süre için "iyi hal", toplumsal programlara katılma ve yarım gün yurtlarda kalma gibi koşullarla yapılabilir.

Suçluların bir kurumdan şartlı tahliyeleri halinde gözetim memuru ya da başka bir memur tarafından (özellikle gözetim şartı ile salıvermenin henüz kabul edilmediği yerlerde) gerekli yardım sağlanmalı ve toplumsal destek özendirilmelidir.

29. Yarı kurumsal düzenlemeler

29.1 Yarım gün evlerde kalmak, eğitim veya gündüz eğitimi merkezleri gibi çocuğun toplumla yeniden bütünleşebilmesi için gerekli yarı kurumsal düzenlemelerin yapılması amacıyla çaba sarfedilmelidir.

Açıklama

Kurumsal bir ıslahattan sonraki dönemde ihtimamın önemi gözardı edilmemelidir. Bu Kural yarı kurumsal düzenlemelerin gerekliliğini vurgulamaktadır.

Bu Kural aynı zamanda çocuk suçluların topluma yeniden başarı ile intibak edebilmeleri için önemli bir adım oluşturan rehberlik ve yapısal desteğin sağlanması amacıyla yeni bir dizi imkân ve hizmetin yürürlüğe konulması gereğine işaret etmektedir.

ALTINCI BÖLÜM

ARAŞTIRMA, PLANLAMA, POLİTİKA ÜRETME VE DEĞERLENDİRME

30. Politika üretme, planlama ve değerlendirmenin temeli olan araştırma

30.1 Etkili planlamanın ve politika üretiminin temeli olarak gerekli araştırmanın organize edilmesi ve geliştirilmesi için çaba gösterilmelidir.

30.2 Periyodik olarak çocuklar tarafından işlenen suçların ve kabahatlerin nitelikleri, istikameti ve nedenlerinin yeniden gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi için çaba gösterilmelidir.

30.3 Sistem içinde sabit bir araştırma mekanizması kurularak çocuklarla ilgili suçlar hakkında bilgi toplamak ve bunları değerlendirmek suretiyle çocuk ceza adaleti sisteminin geliştirilmesi ve reforma tâbi tutulması için gerekli çabalar gösterilmelidir.

30.4 Çocuk ceza adaleti sisteminin sistematik olarak geliştirilmesi ve planlanması ulusal kalkınma çabalarının ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmalıdır.

Açıklama

Araştırmanın çocuk ceza adaleti politikalarında temel ve önemli bir mekanizma olarak kullanılmasının nedeni, uygulamaları günü gününe izleyerek gelişmeler hakkında bilgilendirmek suretiyle sistemin sürekli

ilerlemesini ve gelişmesini sağlamaktır. Araştırma ve politika arasındaki karşılıklı etkileşim, özellikle çocuk ceza adaleti uygulamalarında çok önemlidir. Gençlerin yaşam tarzındaki hızlı ve şiddetli değişimler nedeniyle bu kişiler tarafından işlenen suçların şekil ve boyutlarında da değişimler olmakta ve bu yüzden toplum ve adalet sistemi bu değişime kısa sürede yanıt verememektedir.

Belirtilen nedenlerle kural 30, çocuk ceza adaleti sistemi uygulamalarında ve politika saptanmasında araştırmayı sistemin bir parçası olarak öngörmüştür. Kural, planlama yapmanın ve düzenli olarak değerlendirmede bulunmanın her türlü kalkınma amaçları arasında en geniş yeri tuttuğuna dikkat çekmektedir.

Çocukların sorun ve ihtiyaçları ile çocuklar tarafından işlenen suçların istikametinin sabit bir şekilde değerlendirmeye alınması, doğru politikalar saptanması ve yeni yöntemler geliştirilmesinin hem resmî hem de kuruluşlar tarafından yapılacak araştırmalarda sadece adalet sistemi ile yüz yüze gelen çocukların değil, tüm çocukların da fikirlerinin alınması ilginç olur.

Planlama süreci, gerekli hizmetlerin oluşturulması için etkili ve adil bir sistemin gereğini vurgulamalıdır. Bu amaca ulaşabilmesi için çocukların gereksinimleri ve sorunları ile kesin önceliklerin tanımlanması bakımından geniş çerçeveli ve düzenli bir değerlendirme mekanizması gerekmektedir. Bu cümleden olmak üzere, özel yöntemler geliştirmek, geliştirilen bu yöntemlerin uygulanmasını denetlemek amacıyla çeşitli kaynaklar arasında işbirliği yapılmalı ve kamuoyu desteği sağlanmalıdır.